

Maatalousyrittäjien parissa työskenteleville:

**Toimintamallit kriisimaatilalla toimimiseen ja
varhaiseen puuttumiseen**

**Varavoimaa Farmarille
muutoksiin- hanke**

MTK-Satakunta ry

3.1.2022

Maatalousyrittäjien parissa työskenteleville: Toimintamallit kriisimaatilalla toimimiseen ja varhaiseen puuttumiseen

Tiivis yhteistyö eri tahojen kanssa helpottaa yhteydenottoja sekä selkeyttää toimijoiden roolia maatalousyrittäjän arjessa. Jos sinulle soitetaan väärästä asiasta, yritä parhaasi mukaan ohjata soittaja joko olemaan yhteydessä oikeaan tahoon tai auttamaan oikean tahon tavoittamisessa.

Toimijoiden oma jaksaminen on oleellisen tärkeää. Vaitiolovelvollisuutta kunnioittaen voidaan jakaa tietoa keskenään, kunhan taho on oikea. Naapurille, hankkeelle, seurakunnalle, yksityiselle eläinlääkärille ja muille ei-virkamiestahoille voi tietoa tilasta jakaa ainoastaan maatalousyrittäjän suostumuksella. Virkamiehet voivat keskustella tilanteista keskenään ja toimia myös toistensa tukena.

Kannustus muutokseen

Ennaltaehkäisevässä työssä suuri rooli on maatalousyrittäjän kannustamisella muutokseen. Maatalousyrittäjän muutoskirja voi toimia tukena muutokseen kannustamisessa (<https://satakunta.mtk.fi/-/maatalousyritt%C3%A4j%C3%A4n-muutoskirjanen-on-nyt-saatavilla>). Onnistuneesta kannustuksesta ja vuorovaikutuksesta huolimatta joskus käy niin, että maatalousyrittäjä ei ole valmis tarvittaviin muutoksiin. Ennaltaehkäiseviin toimiin kannustaminen voi tuntua turhautavalta, mutta kannattaa muistaa, että siemenen itäminen ottaa joskus aikansa.

Kun selviä puutteita ei ole, ei pakottaminen ole vaihtoehto. Päätökset tapahtuvat tilalla, mutta te voitte olla ohjaamassa sekä tukemassa tai näyttämässä suuntaa eteenpäin esimerkiksi ohjaamalla yhteydenottoon.

Toimintamallit ovat jaettu kahteen eri skenaarioon. Ensimmäisessä skenaariossa toimintamallissa 1 tilalla ei ole sanktioitavia puutteita, mutta tilanne on mennyt huonompaan. Toisessa skenaariossa toimintamallissa 2 tilalla on eläintenpidollisia puutteita, jotka vaativat nopeaa muutosta.

Hyvä tapa löytää kuntakohtaiset auttajat ja heidän puhelinnumeronsa, on hakea ne MTK-Satakunnan alueen osalta Varavoimaa Farmarille muutoksiin -hankkeen verkkosivuilta kohdasta "Auttavat tahot" <https://satakunta.mtk.fi/-/auttavat-tahot>. Varavoimaa Farmarille -palvelun työntekijöiden numerot löytyvät myös verkkosivuilta. Vieraile sivuilla <https://satakunta.mtk.fi/varavoimaa-farmarille>.

Toimintamalli 1:

Tilalla ei sanktioitavia puutteita, mutta tilanne mennyt huonompaan. Tilan väki vaikuttaa väsyneeltä ja ahdistuneelta.

Tilanteen arviointi

- Keskustelu asiakkaan kanssa
- Kuormitustekijät
- Lomitus- ym. auttavien tahojen tarve
- Maatalousyrittäjän oma näkemys ja toiveet

Ohjaus

- **Omasta ja läheisten hyvinvoinnista** huolehtiminen
- **Neuvontapalveluista** keskustelu, mm. terveydenhuoltoeläinlääkäri, Neuvo2020
- **Lomituslajien käyttö** – Lomien jaottelu tasaisesti vuoden aikana, sijaisavun ja maksullisen lomituksen mahdollisuus
- **Eläinlääkärin käytön** eduista keskustelu
- Selkeä erittely, **missä havaitsee puutteita/mistä huolissaan ja miten ne voi korjata**. Mieluiten kirjallisesti.

Muutoksen tukeminen

- **Jatkosuunnitelma**
- Sovi **seuraava käynti jollekin taholle** tai pyri varmistamaan muulla keinolla, että huonompaan suuntaan mennyt tilanne lähtee korjaantumaan

Yhteydet

- Lomituspalvelu
- Eläinlääkäri:
 - Terveydenhuoltoeläinlääkäri
 - Praktikkoeläinlääkäri
 - Valvontaeläinlääkäri
- Tarvittavat neuvontapalvelut:
 - Neuvo2020 tahot
 - Meijerin neuvojat
 - Teurastamon neuvojat
 - Tilitoimisto
- Asiakkaan hyvinvointi
 - Työterveyshuolto
 - Perusterveydenhuolto
 - Sosiaalitoimi
 - Hyvinvointihankkeet
 - Terapeutit / viljelijäkaveri / Maaseudun tukihenkilöverkko
 - Seurakunta
- Muut tarvittavat tahot
 - Pankki ja muut rahoittajat
 - Vakuutusyhtiö
 - Verottaja

Huolenaiheet kannattaa kirjata

Tilalla käyvien tahojen on hyvä keskustella tilan väen kanssa huolestuttavasta tilanteesta. Huolenaiheiden selkeä ilmoittaminen esimerkiksi kirjoittamalla ne viljelijälle itselleen ylös antaa hänelle mahdollisuuden palata aiheeseen, vaikka hän ei heti tilannetta itse havaitsisi tai myöntäisi. Huoliin voi kirjata tarvittavien eläinten olojen muutosten lisäksi huolen viljelijän jaksamisesta. Ongelmien listaamisen lisäksi on hyvä kirjata, miten asian voisi korjata tai miten asian tulee olla.

Puheeksioton välineistöä on hyvä kehittää tietoisesti, jotta herännyt huoli pystytään saattamaan maatalousyrittäjän tietoon ja käynnistämään ennaltaehkäisevät toimet. Mitä varhaisemmassa vaiheessa tilanteisiin puututaan, sitä enemmän tilalla on vaihtoehtoja tilanteen suunnan kääntämiseksi. Keskustelu hankalista asioista ei aina ole helppoa eikä ilmapiirikään aina tue puheeksiottoa. Tämän vuoksi on tarpeellista varautua tilanteisiin ennalta. Mikäli puheeksiotto kasvatusten koetaan uhkaavaksi, voidaan asiaa lähestyä alkuun muilla tavoin. Tärkeää on, että tilanteeseen reagoidaan jollakin tavalla.

Vinkkejä puheeksiottoon

Kysy vointia (toteuta toimintamallin kohtaa "Arviointi"):

Miten voit/ mitä kuuluu/ miten jaksat?

Ilmaise huolesi (toteuta toimintamallin kohtaa "Arviointi"):

Minusta tuntuu, että saatat olla väsynyt/kuormittunut/rasittunut....

Olen huolestunut, koska havaitsen, että....

Kuuntele:

Vastaa siihen, mitä maatalousyrittäjä itse tuo esiin. On parempi, että et yritä ratkaista asiaa heti seuraavassa lauseessa, kysy lisää ja ymmärrä hänen tunteuksiaan.

Esitä vaihtoehtoja (hyödynnä toimintamallin kohtaa "Ohjaus"):

Oletko käyttänyt sinulle kuuluvat lomapäiväsi / entä sijaisapumahdollisuutta / maksullista lomitusta?

Oletko kuullut, että hyvinvointihankkeeseen / työterveyshuoltoon / terveyskeskukseen / seurakuntaan voi ottaa yhteyttä tällaisissa tilanteissa.

Käytä esimerkkinä jotain toista maatilaa (anonyymisti), joka on ratkaissut samanlaisen ongelman.

Ajattelen, että tässä tilanteessa voisit hyötyä....

Kannusta, luo toivoa, pyri varmistamaan avun saanti (Hyödynnä toimintamallin kohtaa "Yhteydet", Toteuta kohtaa "Muutoksen tukeminen"):

On vahvuutta ottaa apua vastaan.

Kyllä asiat järjestyvät, (voinko auttaa sinua soittamalla...)

Tässä kohtaa esitetä on lomituksen/ hyvinvointihankkeen / terveysaseman.... yhteystiedot

Huomaa:

- Kun kannustat, älä väheksy esim. ongelmakohtaa tai väsymystä kiittaamalla, että kyllä se siitä. Useimmiten asian eteen täytyy kuitenkin tehdä töitä ja se vaatii myös ponnisteluja.
- Älä keskeytä toisen puhetta – ei saa olla kiire neuvomaan (tarkoitus on olla tukena ja kannustajana)
- Mikäli keskustelu ei etene, kokoa omassa puheessasi aiemmin kerrottu yhteen ja tämän jälkeen esitä kysymys, joka vie keskustelua eteenpäin. "Ymmärrän. Koet vaatimukset ja työmäärän tosi kovaksi ja viimeksi tarkastuksessa olit erimielinen tarkastajan kanssa pinta-aloista. Miten sinä nyt jaksat?"

Kun puheeksiotto ei onnistu:

Anna/ jätä tilalle hyvinvointihankkeen esite / kuntakohtainen Auttavat tahot -lehtinen

Soita / pyydä esimiestäsi soittamaan maatalousyrittäjälle ja ilmaisemaan huolensa (myös puhelinkeskustelussa voi noudattaa kaavaa "Kysy – ilmaise huolesi – kuuntele – esitä vaihtoehtoja – kannusta".)

Yritä luoda sellaista ilmapiiriä, joka piakkoin mahdollistaisi puheeksioton.

Keskustele asioista aluksi yleisellä tasolla.

Sairauslomatodistus ajoissa

Mikäli maatalousyrittäjän työkyky on heikentynyt, eikä hän ole hakenut sairauslomaa, tulee lääkärissä käyntiin kannustaa. Mikäli lääkäri katsoo tilanteen sairauslomaa vaativaksi ja tilanne vaikuttaa selvästi heikentävästi tilan asioiden hoitoon, tulee sairauslomatodistus toimittaa alueen maaseutupäällikölle ylivoimaisen esteen vuoksi.

Sellaista ylivoimaista estettä ei ole olemassa, joka oikeuttaisi eläinten huonon hoidon. Eläinten hoito tulee olla järjestetty aina niin, että eläinten hyvinvointi ei ole vaarassa maatalousyrittäjän työkyvyttömyyden aikana. Ylivoimainen este saattaa auttaa esimerkiksi tilanteissa, joissa jotain hakemusta ei ole saatu toimitettua määräpäivänä tai muita tilannekohtaisia, harkinnanvaraisia asioita.

Ylivoimainen este ei ole vapautus

Ylivoimainen este ei ole vapautus tukiehtojen noudattamisesta, vaan antaa mahdollisuuden korjata tilanteen esim. heti ylivoimaisen esteen päätyttyä.

Ylivoimaiseen esteeseen tulee vedota ennakkoon. Ylivoimainen este vaatii päätöksen, eikä sitä myönnetä automaattisesti kaikista sairauslomatodistuksista.

Mikäli ylivoimaista estettä ei ole saatettu kunnan maaseutuviranomaisen tietoon ennen tarkastusta ja tarkastuksessa havaitaan puutteita, ei sairauslomatodistuksen toimittaminen kunnan maaseutupäällikölle enää riitä. Toki sairauslomatodistus on hyvä toimittaa, jotta tieto on vastaisuuden varalta maaseutupäällikön tiedossa.

Jos ylivoimaiseen esteeseen vedotaan, kun esimerkiksi tukimenetyksiä aiheuttavaan päätökseen haetaan oikaisua, tulee sairauslomatodistus toimittaa ELY-keskukseen oikaisuvaatimuksen osana. Tämän jälkeen ELY-keskus arvioi, onko ylivoimainen este peruste päätöksen muutokseen.

Jatkosuunnitelma

Huolen herättyä on tärkeää, että tilanteeseen pyritään puuttumaan. Jokaisen tilalla käyvän toimintamahdollisuuksiin ei kuulu tai ei ole mahdollisuutta ryhtyä viljelijän rinnalla kulkijaksi. Jokaisella on kuitenkin mahdollisuus tehdä parhaansa tilanteen eteen. Suora yhteys maatalousyrittäjän luvalla ja läsnä ollessa ohjaavaan tahoon ei kestä kovinkaan kauaa. Vielä vähemmän aikaa vie, jos kysyy viljelijältä, saako auttava taho, esim. hyvinvointihankkeesta olla yhteydessä viljelijään.

Yrittämällä parhaamme teemme voitavamme. Se, ottaako viljelijä yhteyttä suosituksen mukaisesti, ei kulkeudu tietona takaisin. Luottamuksen osoittaminen viljelijää kohtaan on hyvä kannustin. ”Luotan, että soitat hänelle tänään”. Voimme tehdä vain parhaamme.

Jokainen suositus ei tuota tulosta, mutta olemme yrittäneet. Ehkä seuraavalla kerralla, seuraava tilalla vieraileva taho tekee samoin. Ja kun riittävän monta taho on toisistaan tietämättä (tai tietäen - viranomaiset) suositellut yhteydenottoa tiettyyn tahoon, on aina todennäköisempää, että seuraavalla kerralla viljelijä ottaa yhteyttä.

Toimintamalli 2. Eläinten ja tilan pidossa isoja puutteita, jotka vaativat nopeaa muutosta.

Tilanteen arviointi

- Priorisoi
- Ota yhteyttä saatavilla olevaan eläinsuojeluviranomaiseen
- Aloita kriittisimmästä ja etene asia kerrallaan
- Mikä on tilallisen terveydentila, tarvitaanko välittömiä toimia sen suhteen

Toiminta

- **Eläinsuojelulain 44§ toimet** – mm. rehun hankinta, hoidon hankinta, eläimen myynti, lopetus tai teurastus.
- **Sijaisapu tai maksullinen lomitus:** Kokeneen lomittajan tarve. Huomioi, kuinka pitkään lomittajien tarve – voidaanko tilanteeseen saada vielä muutosta vai pitkitetäänkö tilannetta.
- **Muotoseikkoja noudattava** tarkastus ja päätös. Selkeä erittely, missä havaitsee puutteita ja mitä toimia tarvitaan.
- **Anna aikataulu**, milloin tapahtuu mitään.
- **Tilallisen terveydentila** – ohjaa tarvittaviin palveluihin

Muutoksen tukeminen

- **Jatkosuunnitelma**
- Sovi **käynti jollekin taholle** tai pyri varmistamaan muulla keinolla, että maatalousyrittäjä ei jää yksin tilanteessa eikä navetan oven sulkeuduttua.

Yhteydet

- Eläinsuojeluviranomainen
 - Valvontaeläinlääkäri
 - Läänineläinlääkäri (AVI)
 - Poliisi
- Muut eläinlääkäripalvelut
 - Praktikkoel
- ELY
- Kunnan maaseutupalvelut
- Lomituspalvelu
- Eri alojen toimijat:
 - Meijeri
 - Teurastamo
 - Honkajoki Oy
- Asiakkaan hyvinvointi
 - Ambulanssi
 - Työterveyshuolto
 - Perusterveydenhuolto
 - Sosiaalitoimi
 - Hyvinvointihankkeet
 - Terapeutit / Viljelijäkaveri / Maaseudun tukihenkilöverkko
 - Seurakunta

Ensimmäisessä toimintamallissa vuorovaikutus koostui kuuntelusta, keskustelusta ja ohjauksesta. Keskustelun edettyä siihen, että tilalla on eläinten ja tilanpidossa isoja, nopeita muutoksia vaativia puutteita, tulee mukaan selkeä tavoitteellisuus ja välttämättömyys tilanteen muuttamiseksi, toimintamalli 2. Edelleen on tärkeää kuunnella, keskustella ja ohjata, mutta tällä kertaa saatetaan tarvita myös toimia, jotka voidaan toteuttaa viljelijän tahdosta huolimatta.

Selkeä aikataulus

Toimia arvioitaessa mietitään aikataulu: tänään vai kuukauden päästä. Aikatauluissa tulee olla selkeä. Selkeä tulee olla myös toimissa, joita itse tekee. Toimi muutoseikkoja noudattaen. Tilannetta arvioitaessa on otettava huomioon myös maatalousyrittäjälle koituvat kustannukset – onko kohtuullista pitkittää tilannetta sijaisapulomituksella, joka maksullinen, eikä muuta enää tilannetta. Toki lomitusta on käytettävä varmistamaan eläinten hoito, kunnes eläimet saadaan pois tilalta, mikäli maatalousyrittäjä ei itse suoriudu työstään.

Toimet kohdistuvat selkeästi tilan liiketoimintaan. Onkin luonnollista, että siihen on helpompi keskittyä. Tilalla toimivat viranomaiset voivat kuitenkin haastaa itseään tukemaan myös maatalousyrittäjää. Toisille ihmisen huomioiminen on luontevampaa kuin toisille, onhan jokainen meistäkin inhimillinen oma itsensä.

Auttavia tahoja löytyy

Kuten jo aiemmin mainittu, kaikilla ei ole mahdollisuuksia/aikaa/voimavaroja olla viljelijöiden rinnalla kulkijoita, mutta siihen on eri tahoja, kuten perusterveydenhuolto, työterveyshuolto (maksullinen), maaseudun tukihenkilöverkko ja hyvinvointihankkeiden työntekijät. Pakkotoimi- ja muissakin tilanteissa on hyödyllistä, jos yhteyttä voisi ottaa jo tilakäynnillä viljelijän läsnä ollessa, jotta esimerkiksi häpeä ei estä yhteydenottoa auttaviin tahoihin.

<https://satakunta.mtk.fi/varavoimaa-farmarille>